

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน มีขั้นตอนการวิจัยและผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

1. คุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.18)
2. การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.36/85.60
3. ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน มีค่าเท่ากับ .7279
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.15) รองลงมา คือ เนื้อหาสาระในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีประโยชน์ ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.22) และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีสีสันสวยงาม น่าอ่าน ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.28) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลของการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. คุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อแผนการจัดการเรียนรู้ มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.18) ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการสร้างอย่างมีระบบและวิธีการที่เหมาะสม โดยเริ่มตั้งแต่การเลือก และเรียบเรียงเนื้อหาสาระ การศึกษาเอกสาร หลักสูตร คู่มือครูและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์เนื้อหา การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ กำหนดความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลการเรียนรู้ ในการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจึงทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเหมาะสมมากที่สุด ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ สุทัศน์ ไชยปัญญา (2554 : 88) ได้รายงานการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง งานและพลังงาน รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเหล่านาแกวิทยานุสรณ์ ตั้งกวดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 1 กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาโสมพะมิตร ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรวิ ไกรการ (2553 : 73) ที่ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระ

การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

2. ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.36/85.60 ซึ่งในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผู้วิจัยใช้หลักการและแนวคิดวิธีสร้างและพัฒนาตามแนวคิดการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตามรูปแบบ ADDIE ของ พิศุทธา อารีราษฎร์ (2551 : 64) ดังนั้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จึงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ อาจเนื่องมาจาก

2.1 การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ พัฒนาตามลำดับขั้นตอนของการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทุกประการ โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอนใหญ่ ๆ

2.1.1 ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์เนื้อหาของบทเรียน กำหนดวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ การวิเคราะห์เนื้อหา และกิจกรรมในการศึกษา การกำหนดขอบเขตบทเรียน

2.1.2 ขั้นการออกแบบ (Design) การเขียนผังงาน จัดทำบัตรเรื่อง (Storyboard) และการออกแบบพัฒนาสื่ออื่น ๆ ประกอบบทเรียน

2.1.3 ขั้นการพัฒนา (Development) การใส่เนื้อหาและกิจกรรม ในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้ผ่านการทดสอบและตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.1.4 ขั้นการทดลองใช้ (Implementation) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ ได้ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขผ่านการตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ผ่านการทดลองกับกลุ่มขนาดเล็ก ขนาดกลาง ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ ไปใช้ทดลอง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.1.5 ขั้นการประเมินผล (Evaluation) การประเมินหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จะเป็นขั้นสุดท้ายก่อนที่จะนำข้อมูลจากการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขบทเรียนให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ ที่พัฒนาเป็นสื่อในการศึกษา หากความรู้ที่ทันสมัย ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองอย่างสะดวก รวดเร็วตามความสามารถของผู้เรียน และออกแบบให้ใช้งานได้สะดวก บันทึกข้อมูลลงแผ่นซีดีรอม สามารถนำไปจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมหมาย รอดเพชร (2552 : 56) ศึกษาการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การวะ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 พบว่า การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การวะ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 85.22/87.66 และสอดคล้องกับภัทรานิษฐ์ วรรณเสวี (2553 : 95) ศึกษาการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ระบบสุริยะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 86.67/83.56 แสดงให้เห็นว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีประสิทธิภาพซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80

3. ดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำสู่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน มีค่าเท่ากับ .7279 แสดงว่านักเรียน มีความก้าวหน้าทางการเรียน ส่งผลให้การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือ อิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความก้าวหน้าและพัฒนาการทางการเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ภูมิศาสตร์น้ำสู่ ผ่านการสร้างที่เป็นระบบ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอน การปฏิบัติกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นักเรียนได้สืบค้นแสวงหาความรู้ที่แปลกใหม่ที่นักเรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ทำให้นักเรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายและเกิดความสนใจในการเรียน จนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่ม สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ระเบียบ บังคมเนตร (2554 : 94) ศึกษาการพัฒนา หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน มีค่าเท่ากับ .6796 และยังสอดคล้องกับ เอมอร ศรีอากาศ (2555 : 49) ศึกษาการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนโดยใช้นิทานตาม หลักการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ สำหรับชั้นอนุบาลที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียน มีประสิทธิผลการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน คิดเป็นร้อยละ 87.41

4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง

ภูมิศาสตร์นำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา นั้นเป็นสื่อการสอนที่น่าสนใจ เพราะมีทั้งเสียงบรรยาย มีภาพประกอบที่มีสีสันสวยงาม น่าสนใจ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน นอกจากนั้นเสียงบรรยายในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทำให้นักเรียนที่อ่านหนังสือไม่คล่องสามารถที่จะเรียนรู้ได้พร้อมกับเพื่อน ๆ และสามารถที่จะเรียนรู้ซ้ำ ๆ ก็ครั้งก็ได้ จากข้อดีดังกล่าวของ แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภัทธานิช วรรณเสริฐ (2553 : 95) ได้รายงานการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ระบบสุริยะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโกสุมพิทยาสรรค์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ สุวาริ รินรส (2551 : 75) ได้รายงานการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่าย คอมพิวเตอร์ เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน วัดราษฎร์นิยมธรรม (พินุลสงคราม) เขตสายไหม สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

5. นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ภูมิศาสตร์นำรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้ง 9 เล่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา นั้น เป็นสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา ที่มีรูปภาพประกอบที่สวยงาม และสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน ทำให้นักเรียนมองเห็นภาพสิ่งที่กำลังเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชวนติดตาม มีกิจกรรมการวัดและประเมินผลเมื่อเรียนจบ เนื้อหาแต่ละเล่มมีกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจและเสริมแรงให้ผู้เรียนได้เรียนไปตามระดับความรู้

ความสามารถและได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขไปกับการเรียนรู้ ไม่เบื่อหน่ายประกอบกับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติและฝึกกระบวนการแก้ปัญหา สามารถพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา ทำให้การเรียนสังคมศึกษาไม่น่าเบื่อ บรรยากาศในการเรียนสนุกสนาน ทำทาสความสามารถ ให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทัศน์ ไชยปัญญา (2554 : 88) ได้รายงานการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง งานและพลังงาน รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเหล่านาแก้ววิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาโสมพะมิตร ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง งานและพลังงาน รายวิชาฟิสิกส์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 ก่อนทำการสอนครูควรตรวจสอบความพร้อมของเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการใช้งาน
- 1.2 ควรตรวจสอบความสามารถ และทักษะพื้นฐานในการใช้คอมพิวเตอร์ของนักเรียนก่อนให้นักเรียนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
- 1.3 ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
- 1.4 ในการเรียนรู้ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ควรให้นักเรียนเรียนรู้หูฟัง เพื่อไม่ให้มีเสียงรบกวนเพื่อน จะทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น
- 1.5 ไม่ควรจำกัดเวลาของนักเรียนแต่ควรจะให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถของตน
- 1.6 ครูผู้สอนควรฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต้องคอยกระตุ้นและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากเป็นสื่อที่เป็นรูปธรรม มีความหลากหลาย มีภาพประกอบ สี สันสวยงามและมีเสียงบรรยาย และต้องคอยเอาใจใส่ และนำมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน
- 1.7 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ควรศึกษาวิธีการสร้าง การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สามารถแนะนำครูผู้สอนคนอื่นให้มีความรู้

ความสามารถในการสร้าง และนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้เป็นส่วนประกอบการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

2.2 ควรมีการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในเนื้อหาสาระที่เป็นนามธรรม มีความยาก และความซับซ้อนมากขึ้น เป็นการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ และพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยวิธีอื่น ๆ

2.4 ควรมีการวิจัยปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ